

גם בתחום ההשכלה הגבוהה מתקיימת תחרות חריפה ואגרסיבית בניסיון להשפיע על המועמדים חדשים בעת קבלת ההחלטה לאיזה מוסד אקדמי כדאי להירשם. יש מוסדות העושים שימוש במחיר (שכ"ל) כמניע ואחרים שמים דגש על איכות ההוראה, איכות המרצים, האווירה בקמפוס... וכ"ו. על ההבדלים בין הנתונים המשמשים את המוסדות האקדמיים ראה נספח א' - ממצאי המחקר המבוססים על עוצמת המותג ובנספח ב' – נתונים השוואתיים מבוססים מחקר על סטודנטים לומדים במוסדות האקדמיים (בוצע ופורסם באוקטובר 2017).

אחד הגורמים המרכזיים המשפיע על החלטות הצרכנים/ המועמדים להירשם ללימודים אקדמיים הוא חוות דעת של סטודנטים בוגרי המוסדות השונים. את חוות הדעת הם מקבלים לעיתים מן ההורים ו/או מאחים בוגרים אבל בד"כ הם מקבלים אותה מחברים או מחברים של חברים בוגרי המוסדות האקדמיים השונים.

המחקר על עמדות סטודנטים באשר לאיכות ההוראה והמרצים, שביעות רצון מסביבת הלימוד, שביעות הרצון שלהם מפרמטרים שונים בקמפוסים (ראה נספח ב')... עשוי (אולי) לשמש את הנהלות המוסדות האקדמיים לצרכי בקרה וניהול אופרטיבי. למיטב הבנתי אין לנתונים אלו כל השפעה על החלטות צריכה/הרשמה של סטודנטים חדשים למוסדות האקדמיים. יתר על כן, אמינות סקרים אלו הנה נמוכה ביותר גם בשל רמת היענות נמוכה וגם בשל הטיות הנובעות בעיקר מתשובות מאולצות. (ראוי לזכור כי חלק ממוסדות ההשכלה מתמרץ סטודנטים באמצעות פרסים והטבות ע"מ להשיב על הסקרים ומשובי ההוראה).

צעירים מגיעים להחלטה על לימודים אקדמיים על יסוד לחץ משפחתי, לחץ חברתי או הכרה בחשיבות התואר האקדמי להשגת מטרות הטווח הארוך בתחום האישי ו/או המקצועי. ההרשמה ללימודים אקדמיים איננה סוף פסוק והמאמץ העסקי-שיווקי של הנהלות המוסדות האקדמיים להשפיע על המיצוב ולחזק את המותג ראוי כי יבוצע בפרמטרים אחרים ולא יתמקד (רק) בשלב הראשוני של ההרשמה למוסד.

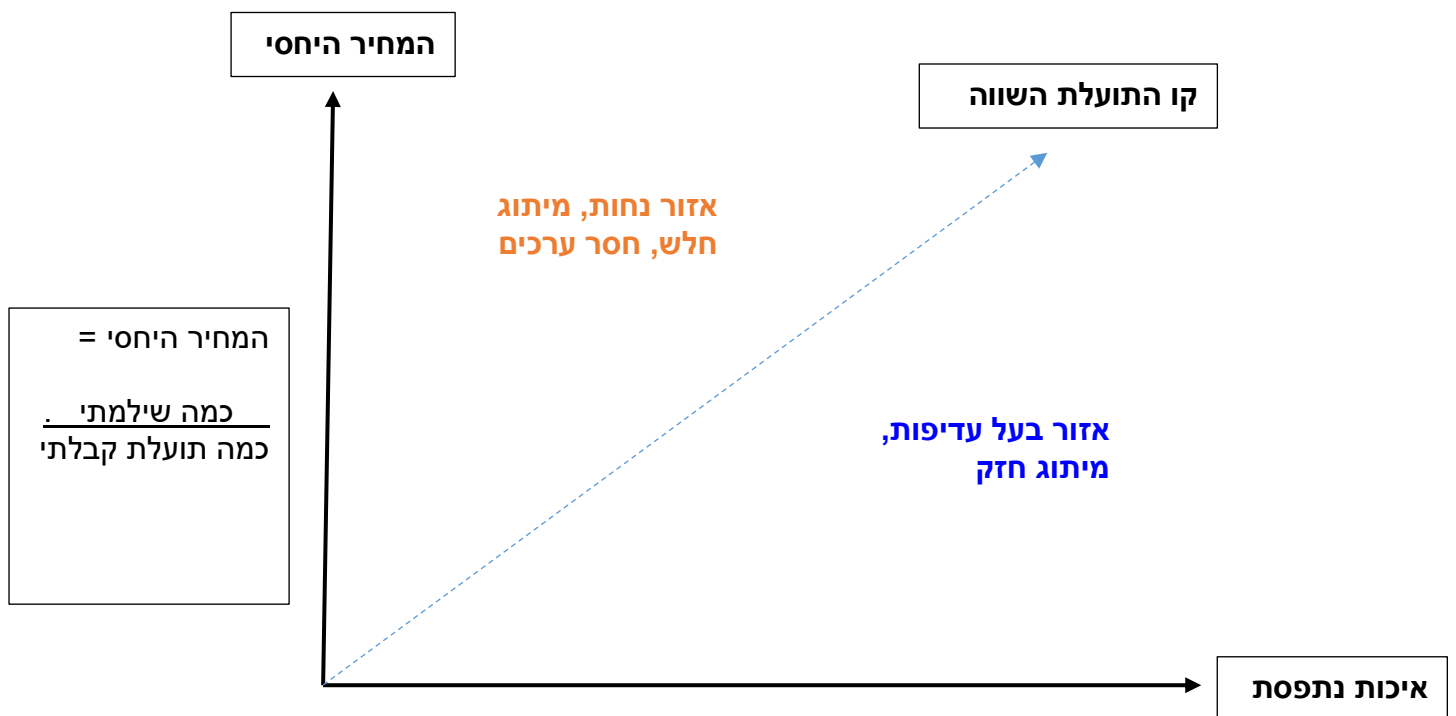
לימוד וקבלת תואר אקדמי ממוסד להשכלה יש לו השפעה ארוכת טווח על הסטודנט ועל סביבתו (משפחתו, חבריו, מעסיקו...) ועל כן, מנקודת המבט של הנהלות המוסדות האקדמיים נכון לבנות ולעצב את המאמץ העסקי-שיווקי על מנת להשפיע על המיצוב ועל חוזק המותג בטווח הארוך באמצעות משתנים נחשבים בעיני קהלי המטרה וההשפעה.

למימוש התובנה הזו ערכתי מחקר בקרב בוגרי מוסדות אקדמיים בארץ, בגילאים בין 23 ל- 55 במסגרתו בחנתי את הקשר בין "האיכות הנתפסת" = התועלת (הסובייקטיבית) אותה הפיק כל נדגם ממוסד ההשכלה בו למד (לפחות תואר ראשון) לבין "המחיר היחסי" = העלות / סך ההשקעה בלימודים האקדמיים.

האיכות הנתפסת = התועלת נמדדת על יסוד התפיסה הסובייקטיבית באשר לתרומת המוסד האקדמי לממש את המטרות האישיות בטווח הארוך, השכר והתעסוקה, המעמד בקרב החברים והסביבה ואיכות החוויה במוסד האקדמי.

המחיר היחסי = מבטא את העלות במונחי תועלת. כמה שילמתי ביחס למה שקיבלתי בתמורה. גם "המחיר היחסי" הנו מדד סובייקטיבי. באמצעות "המחיר היחסי" מבטא הנדגם את תפיסת היחס בין סך ההשקעה בלימודים לתואר ("כמה שילמתי" - ובכלל זה את השקעת הזמן בלימודים האקדמיים) לבין מה קבלתי (תועלת לטווח הארוך). המחיר היחסי איננו ערך הנמדד בערכים כספיים אלא כיחס בין סך העלות/ההשקעה לסך התועלות.

סכמת המודל

מחיר יחסי גבוה יכול לנבוע מהערכה כי ערך התשלום היה גבוה ביחס לתועלת או כי התועלת אשר נתקבלה היתה נמוכה (משמעותית) ביחס לתשלום/השקעה בלימודים. בשני המקרים התוצאה גורמת למותג להימצא באזור הנחות ומחייב אימוץ מדיניות שיווקית אחרת.

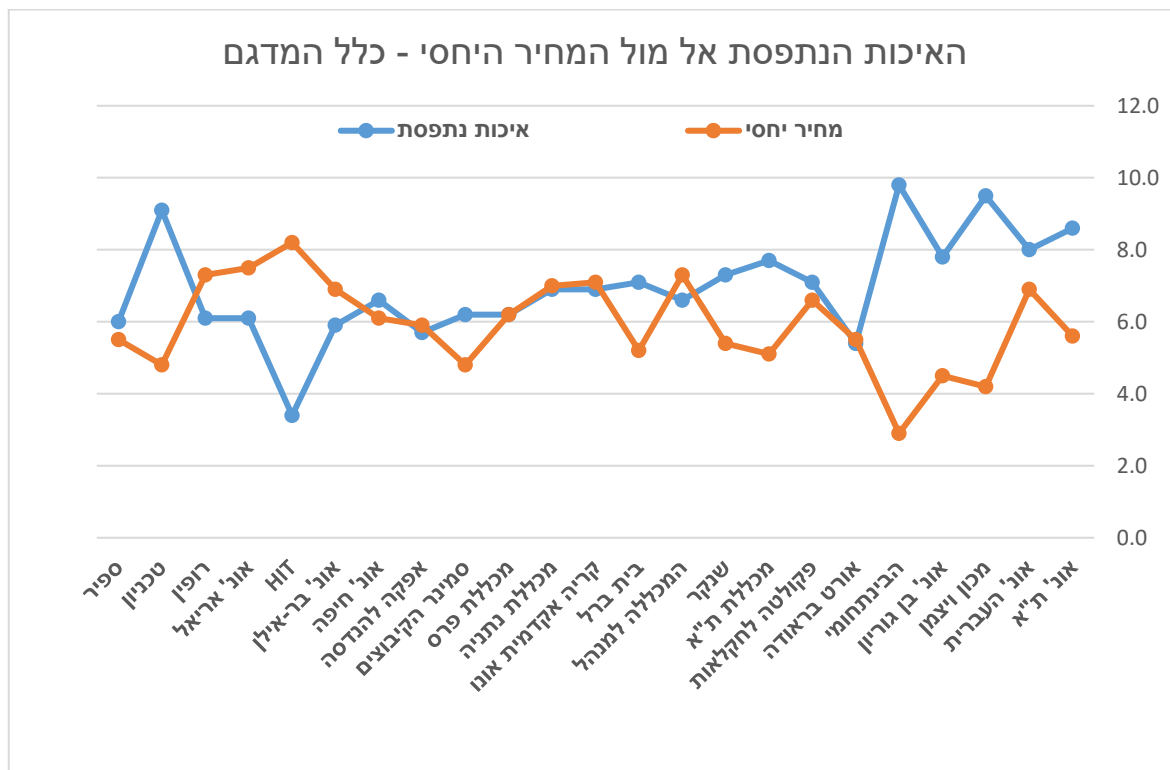
האיכות הנתפסת מבטאת את תפיסת הנחקרים באשר למכלול פרמטרים כמו – תרומת הלימודים למימוש המטרות ארוכות הטווח שלהם, איכות ההוראה במוסד האקדמי, הקושי להתקבל ללימודים, שביעות רצון כללית מהלימודים ומהמערכת האדמיניסטרטיבית, יחס המעסיקים לתואר, תרומת התואר האקדמי לרמת השכר...

לפי הבנתי פרמטרים כמו רמת / ממוצע ציונים, זהות מרצים והערכתם או סביבת הלימוד אינם מהווים גורמים בעלי משקל בשיקולי הטווח הארוך ועל כן מומלץ להתייחס אליהם בפרופורציה הנכונה.

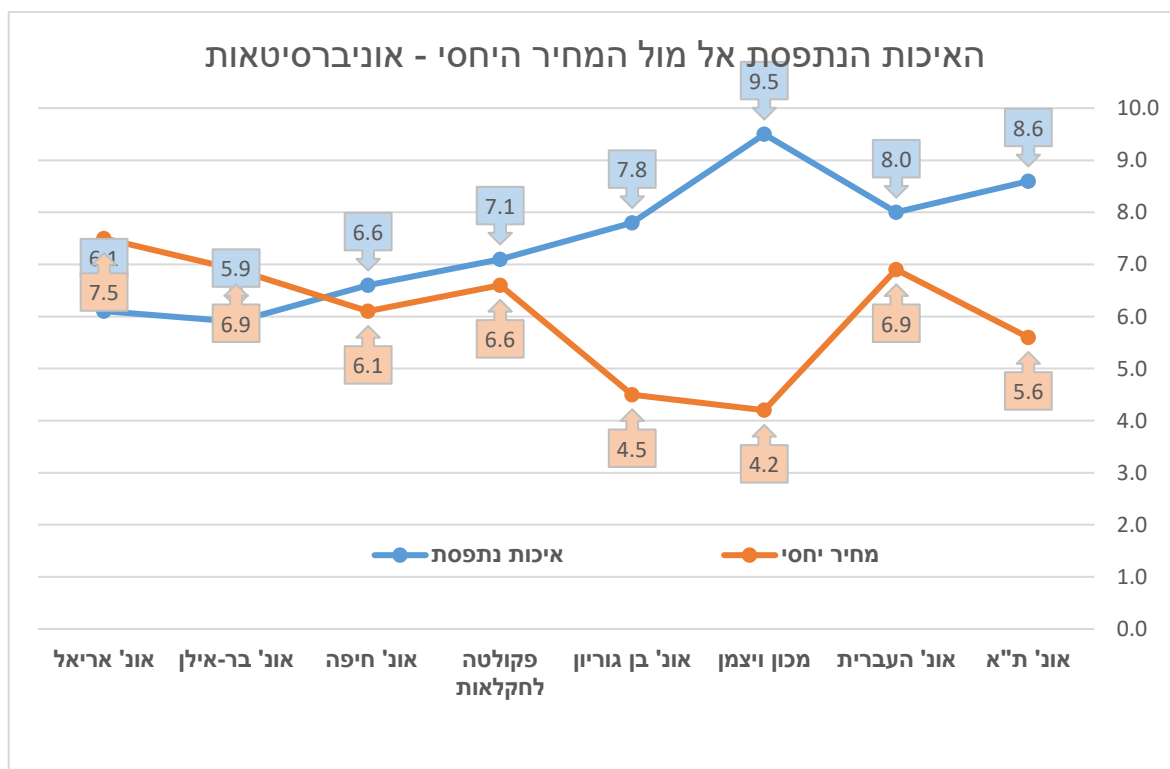
מיצוב גבוה ומיתוג עוצמתי חייב עפ"י הבנתי להיות מבוסס על פרמטרים חשובים בתודעתם של קהל/י המטרה (ולא על משתנים שוליים...). ראה לדוגמא את התוצאות של "המרכז הבינתחומי" אשר בנה מותג עוצמתי, הממוקם במקום הראשון בין כל מוסדות ההשכלה הגבוהה בישראל.

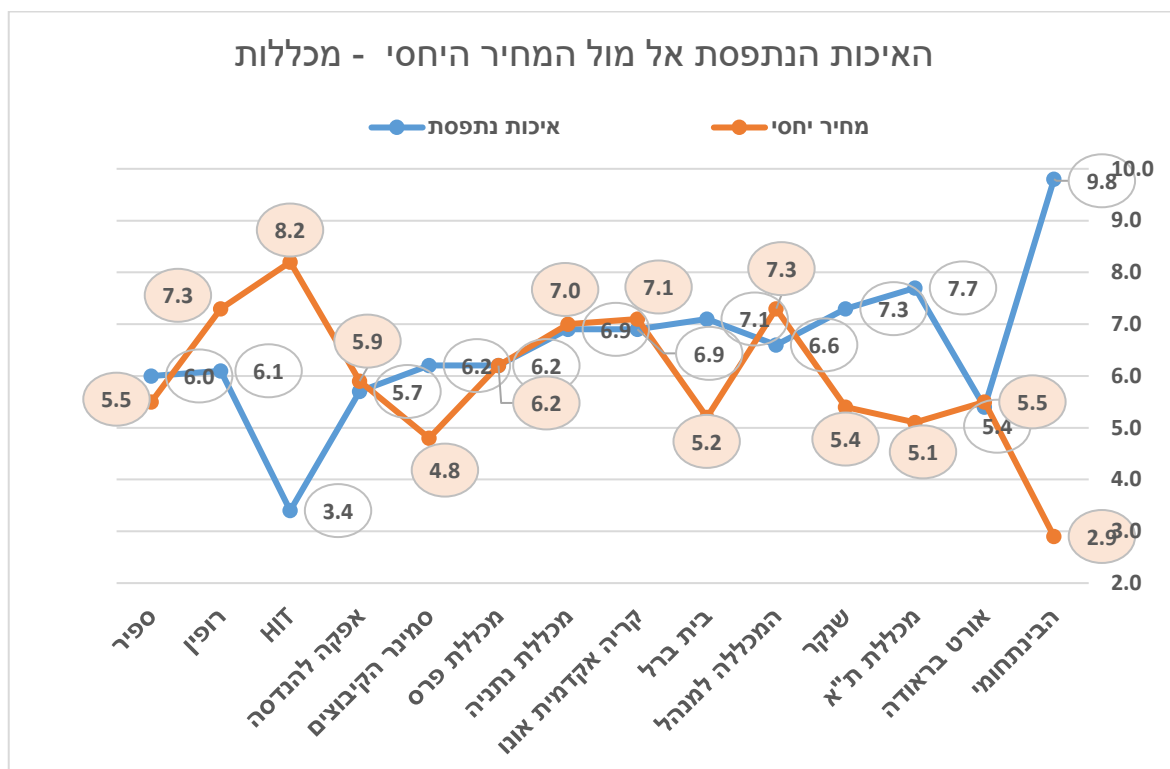
קו התועלת השווה (או למעשה כל המרחב סביב הקו התיאורטי) מייצג שוויון (או נתונים קרובים) בין נתוני האיכות הנתפסת לנתוני מחיר היחסי. הימצאות באזור הזה משמעותה אחת – כי למוסד האקדמי אין בידול נתפס ועל כן בתהליך קבלת החלטות הצריכה/הרשמה - משקלו יהיה מינורי (אם בכלל).

כלל המדגם

אוניברסיטאות

הסברים:

- מוסד אקדמי אשר ציון המחיר היחסי גבוה מציון האיכות הנתפסת נמצא באזור הנחות המייצג כאמור חולשה של המותג.
- ככלל למוסדות אוניברסיטאיים יש ציונים גבוהים יותר (ויחס בין איכות נתפסת למחיר יחסי) משופר ביחס למכללות אשר נבדקו במחקר.
- המחקר נערך בקרב בוגרי מוסד אקדמי באופן כללי. אין ספק כי יש בכל מוסד אקדמי הבדלים (לעתים משמעותיים מאד!) בין פקולטות שונות. הבדלים אלו לא נבדקו במחקר זה. הפערים בין הפקולטות השונות הנו גבוה יותר במכללות מאשר באוניברסיטאות.
- בין המכללות נתפס המרכז הבינתחומי כבעל המותג החזק ביותר. עוצמת המותג שלו גבוהה יותר אפילו משל חלק מהאוניברסיטאות (ורק מעט פחות משל "מכון ויצמן").
- לרוב האוניברסיטאות יש בידול נתפס משמעותי. לרוב המכללות (למעט כאמור המרכז הבינתחומי הבולט בבידול הנתפס ובמיצוב), אין בידול נתפס משמעותי וזו ככל הנראה סיבה משמעותית למאבק העסקי-שיווקי המתקיים בשוק הזה מזה מספר שנים.

הבהרות:

- אוני אריאל ומכללת ספיר – המדגם הנו קטן ולא מספיק.
- HIT – המחקר נערך בתקופה בה היתה שביתה גדולה של הסגל האקדמי ולוה בסדרת פרסומים בתקשורת.

סקר הסטודנטים: מכללה אקדמית בצמרת איכות ההוראה, האוניברסיטאות בתחתית

לרגל פתיחת שנת הלימודים נערך סקר שבו השתתפו כ-8,000 סטודנטים ובו נמצא כי שביעות הרצון הגבוהה ביותר מאיכות ההוראה היא במכללות הפרטיות, במכללות המתוקצבות ורק לאחר מכן באוניברסיטאות. רם שפע, יו"ר התאחדות הסטודנטים: "המערכת שרויה בקיפאון וחייבת לעבור בדק בית מקיף"
 שחר חי, פורסם: 22.10.17, 05:38

שביעות רצון כללית מאיכות ההוראה

עשרת המוסדות בתחתית הרשימה		עשרת המוסדות בראש הרשימה	
ממוצע ככלי	שם המוסד	ממוצע ככלי	שם המוסד
3.61	מכללת סמינר הקיבוצים	4.07	המרכז האקדמי רופין
3.58	המכללה האקדמית בית ברל	4.05	המרכז הבינתחומי הרצליה
3.52	המכללה הטכנולוגית באר שבע	3.99	הקריה האקדמית אונו
3.5	אוניברסיטת תל אביב	3.97	האוניברסיטה הפתוחה
3.49	מכון אקדמי טכנולוגי בחולון	3.91	המרכז האקדמי למשפט ועסקים
3.44	אוניברסיטת אריאל	3.91	המכללה האקדמית להנדסה סמי שמעון
3.42	האוניברסיטה העברית בירושלים	3.89	המרכז האקדמי שערי מדע ומשפט
3.38	המכללה האקדמית של תל אביב-יפו	3.84	המכללה האקדמית תל חי
3.30	אוניברסיטת בן גוריון	3.81	המכללה האקדמית כנרת
2.98	המכללה לחנ"ג ולספורט במכון וינגייט	3.79	המכללה האקדמית אשקלון

מה חושבים הסטודנטים בישראל על איכות ההוראה במוסד שבו הם לומדים ועל היחס לו הם זוכים מהמרצים? מה דעתם של הסטודנטים על אופן חלוקת הציונים ואיזה מוסדות להשכלה גבוהה נמצאים בראש טבלת שביעות הרצון שלהם? יותר מ-300 אלף סטודנטים וסטודנטיות יפתחו באופן רשמי הבוקר (יום ראשון) את שנת הלימודים האקדמית ב-62 מוסדות להשכלה גבוהה בארץ. לקראת פתיחת השנה, מכון המחקר 'מאגר מוחות' ערך סקר שבו השתתפו יותר מ-8,000 סטודנטים וסטודנטיות ממרבית מוסדות הלימוד בארץ. שבחן את שביעות הרצון שלהם מהלימודים האקדמאים בישראל.

איכות ההוראה שנבדקת בסקר כוללת כמה פרמטרים: רמת הקורסים; טיב ההוראה של המרצים, המתרגלים ועוזרי ההוראה; יחס המרצים לסטודנטים; שילוב טכנולוגיות למידה בהוראה; אופן קביעת הציונים ותוכנית הלימודים לתואר. מהנתונים עולה כי בכל הפרמטרים נרשמה ירידה בהשוואה לשנה שעברה.

מתוך 34 המוסדות שנבדקו, אלה שנמצאים בראש הרשימה באיכות ההוראה (בשקלול הציון הממוצע של כל הפרמטרים) הם המרכז האקדמי רופין (4.7) שעלה מהמקום השלישי בשנה שעברה למקום הראשון; המרכז הבינתחומי הרצליה (4.5) שירד מהמקום הראשון לשני; הקריה האקדמית אונו (3.99); האוניברסיטה הפתוחה (3.97) שעלתה למקום השלישי (מקום שישי בשנה שעברה), והמרכז האקדמי למשפט ועסקים ברמת גן (3.91).

פרט לאוניברסיטה הפתוחה, אין אף אוניברסיטה ב-14 המקומות הראשונים. במקום ה-15 נמצא הטכניון, ובמקומות 20-21 נמצאות אוניברסיטת חיפה ואוניברסיטת בר אילן, בהתאמה. חמשת המוסדות בהם שביעות רצון הסטודנטים מאיכות ההוראה היא הנמוכה ביותר, הם אוניברסיטת אריאל (3.44); האוניברסיטה העברית (3.42); המכללה האקדמית ת"א-יפו (3.38); אוניברסיטת בן גוריון (3.3) ומכללת וינגייט (2.98).

דירוג כלל המוסדות לפי שביעות רצון הסטודנטים מטיב הוראת המרצים במוסד

חמשת המוסדות בתחתית הרשימה		חמשת המוסדות בראש הרשימה	
טיב ההוראה של המרצים	שם המוסד	טיב ההוראה של המרצים	שם המוסד
3.34	אוניברסיטת אריאל בשומרון	4.07	המרכז הבינתחומי בהרצליה
3.32	האוניברסיטה העברית בירושלים	4.07	הקריה האקדמית קרית אונו
3.25	מכון אקדמי טכנולוגי בחולון	3.99	המרכז האקדמי למשפט ולעסקים רמת גן
3.18	המכללה לחינוך גופני ולספורט עש זינמן במכון וינגייט	3.98	המרכז האקדמי רופין
3.03	אוניברסיטת בן גוריון שבנגב	3.90	המכללה למנהל

דירוג כלל המוסדות לפי שביעות רצון הסטודנטים מאופן קביעת הציונים במוסד

חמשת המוסדות בתחתית הרשימה

אופן קביעת הציונים	שם המוסד
3.38	אוניברסיטת בן גוריון שבנגב
3.33	אוניברסיטת אריאל בשומרון
3.32	האוניברסיטה העברית בירושלים
3.13	המכללה האקדמית של תל אביב-יפו
2.61	המכללה לחינוך גופני ולספורט עש זינמן במכון וינגייט

חמשת המוסדות בראש הרשימה

אופן קביעת הציונים	שם המוסד
4.06	המרכז האקדמי רופין
4.04	המכללה האקדמית להנדסה סמי שמעון
3.97	הקריה האקדמית קרית אונו
3.95	המכללה האקדמית אשקלון
3.93	המרכז הבינתחומי בהרצליה

בחלוקה לפי סוג מוסד לימודים ניתן לראות כי שביעות הרצון הגבוהה ביותר מאיכות ההוראה היא במכללות הפרטיות, אחר כך במכללות לחינוך, במכללות המתוקצבות ורק לאחר מכן באוניברסיטאות. בדירוג איכות ההוראה לפי אוניברסיטאות בלבד, ניתן לראות כי בראש הרשימה נמצאת האוניברסיטה הפתוחה (3.97); אחריה הטכניון (3.72); אוניברסיטת חיפה (3.68); אוניברסיטת בר אילן (3.86) ואוניברסיטת תל אביב (3.5). שלוש האוניברסיטאות בהן איכות ההוראה, על פי הסטודנטים, היא הירודה ביותר הן: אוניברסיטת אריאל (3.44), האוניברסיטה העברית (3.42) ואוניברסיטת בן גוריון (3.3).

בחלוקה לפי מכללות מתוקצבות, המרכז האקדמי רופין נמצא בראש הרשימה (4.07), אחריו המכללה האקדמית סמי שמעון (3.91), המכללה האקדמית תל חי (3.84) והמכללה האקדמית כנרת (3.81). המכללות המתוקצבות בהן איכות ההוראה היא הירודה ביותר לפי הסקר הן שנקר (3.63), המכון האקדמי-טכנולוגי בחולון (3.49) והמכללה האקדמית ת"א-יפו (3.38).

דירוג האוניברסיטאות לפי ממוצע איכות הוראה

ממוצע כללי	שם המוסד
3.97	האוניברסיטה הפתוחה
3.72	הטכניון מכון טכנולוגי לישראל בחיפה
3.68	אוניברסיטת חיפה
3.68	אוניברסיטת בר אילן
3.50	אוניברסיטת תל אביב
3.44	אוניברסיטת אריאל בשומרון
3.42	האוניברסיטה העברית בירושלים
3.30	אוניברסיטת בן גוריון שבנגב

דירוג המכללות המתוקצבות לפי ממוצע איכות הוראה

ממוצע כללי	שם המוסד
4.07	המרכז האקדמי רופין
3.91	המכללה האקדמית להנדסה סמי שמעון
3.84	המכללה האקדמית תל חי
3.81	המכללה האקדמית כנרת בעמק הירדן
3.79	המכללה האקדמית אשקלון
3.72	המכללה האקדמית הדסה ירושלים
3.68	המרכז האקדמי לב
3.67	המכללה האקדמית ספיר
3.65	אפקה המכללה האקדמית להנדסה בתל אביב
3.63	שנקר - בית ספר גבוה להנדסה ועיצוב
3.49	מכון אקדמי טכנולוגי בחולון
3.38	המכללה האקדמית של תל אביב-יפו

דירוג המכללות הלא מתוקצבות לפי ממוצע איכות הוראה

ממוצע כללי	שם המוסד
4.05	המרכז הבינתחומי בהרצליה
3.99	הקריה האקדמית קרית אונו
3.91	המרכז האקדמי למשפט ולעסקים רמת גן
3.89	המרכז האקדמי שערי מדע ומשפט
3.78	המכללה למנהל
3.70	המרכז ללימודים אקדמיים אור יהודה

בחלוקה לפי מכללות לא מתוקצבות (פרטיות), שביעות הרצון הגבוהה ביותר של הסטודנטים מאיכות ההוראה היא במרכז הבינתחומי הרצליה (4.05), אחר כך בקריה האקדמית אונו (3.99) ובמרכז האקדמי למשפט ועסקים ברמת גן (3.91). שביעות הרצון הנמוכה ביותר מאיכות ההוראה נרשמה במכללה למינהל (3.78) שירדה מהמקום השלישי בשנה שעברה, ובמרכז ללימודים אקדמיים אור יהודה (3.7).

בין המכללות לחינוך, איכות ההוראה הטובה ביותר נרשמה במכללה לחינוך ע"ש דוד ילין (3.78), המכללה לחינוך ע"ש קיי (3.73) ומכללת אורנים (3.71). בתחתית הרשימה נמצאות מכללת סמינר הקיבוצים (3.61), המכללה האקדמית בית ברל (3.58) ומכללת וינגייט (2.98).

רמת הקורסים: הבינתחומי במקום הראשון

בדירוג כלל המוסדות לפי שביעות רצון הסטודנטים מרמת הקורסים (תוכן, שילוב תרגילים, ניסויים, סיורים וסדנאות), במקום הראשון נמצא המרכז הבינתחומי בהרצליה (4.1), אחר כך המרכז האקדמי רופין (4.06), המכללה האקדמית להנדסה סמי שמעון (4), הקריה האקדמית אונו (3.97) והטכניון (3.95). סוגרים את הרשימה: אוניברסיטת אריאל (3.53), המכללה האקדמית ת"א-יפו (3.46), מכללת בית ברל (3.45), אוניברסיטת בן גוריון (3.44) והמכללה לחינוך גופני ולספורט במכון וינגייט (3.22).

אוניברסיטת תל אביב. בתחתית הרשימה של שביעות הרצון (צילום: ירון ברנר)

(צילום: ירון ברנר)

בדירוג לפי טיב הוראת המרצים (בהירות העברת המידע, רמת העניין ועוד) נמצאים בראש הרשימה: המרכז הבינתחומי הרצליה והקריה האקדמית אונו (4.07), המרכז האקדמי למשפט ועסקים (3.99), והמרכז האקדמי רופין (3.98). בעשרת המקומות האחרונים נמצאים בין היתר הטכניון, אוניברסיטת תל אביב, האוניברסיטה העברית ואוניברסיטת אריאל. סוגרים את הרשימה: המכללה לחינוך גופני ולספורט במכון וינגייט (3.18) ואוניברסיטת בן גוריון (3.03).

בדירוג שביעות רצון הסטודנטים מיחס המרצים אליהם (כולל נכונותם לסייע וזמינותם לסטודנט), המרכז הבינתחומי הרצליה נמצא במקום הראשון (4.41), אחריו המרכז האקדמי רופין (4.4), המכללה האקדמית תל חי (4.27) והקריה האקדמית אונו (4.25). בתחתית הרשימה נמצאים המכללה הטכנולוגית ב"ש (3.72), אוניברסיטת תל אביב (3.7), האוניברסיטה העברית (3.58) אוניברסיטת בן גוריון (3.42) והמכללה לחינוך גופני וספורט המכון וינגייט (3.23).

"צעירים יוותרו על השכלה גבוהה"

בדירוג כלל המוסדות לפי שביעות רצון הסטודנטים מקביעת הציונים במוסד (כולל מבחנים, עבודות, תרגילים, אובייקטיביות ושקיפות) נמצא המרכז האקדמי רופין (4.06), אחריו מכללת סמי שמעון (4.04), הקריה האקדמית אונו (3.97), המכללה האקדמית אשקלון (3.95) והמרכז הבינתחומי הרצליה (3.93). המוסדות בהם הסטודנטים הכי פחות מרוצים מאופן קביעת הציונים הם: אוניברסיטת בן גוריון (3.38), אוניברסיטת אריאל והאוניברסיטה העברית (3.3), האקדמית ת"א-יפו (3.1) והמכללה לחינוך גופני וספורט במכון וינגייט (2.6).

הסטודנטים נשאלו בסקר גם על שביעות רצונם משילוב טכנולוגיות למידה בהוראה (שימוש באתר למידה מקוון, הרצאות מוקלטות, התקשרות ווירטואלית עם צוות ההוראה). בראש הרשימה נמצאים האוניברסיטה הפתוחה (4.46), המרכז הבינתחומי בהרצליה (4.06) והמרכז האקדמי למשפט ועסקים ברמת גן (3.97). בתחתית הרשימה: האוניברסיטה העברית (3.12), אוניברסיטת בן גוריון (2.97) והמכללה האקדמית ת"א-יפו (2.69).

רם שפע, יו"ר התאחדות הסטודנטים והסטודנטיות בישראל אמר: "המערכת שרויה בקיפאון וחייבת לעבור בדק בית מקיף אחרת המגמה תימשך. לימודים אקדמאים במאה ה-21 לא יכולים להיות זהים לאלה שהתקיימו לפני עשרות שנים. נכון שישנם איים של התחדשות, אבל כל עוד לא נראה שינוי פרדיגמה, השקעה של ממש בהוראה והתחדשות בשיטות ההוראה - שביעות הרצון תישאר נמוכה. לצד החובות המחקריות, יש למערכת אחריות על כישורים ומיומנויות שרלוונטיים הרבה יותר לחיים סביבנו, אותם היא מאחרת לתת. החיבור בין התואר ושוק התעסוקה חייב להיות משמעותי יותר, אחרת נראה עוד ועוד צעירים בישראל שיוותרו על השכלה גבוהה".